

blijven voor het geval de Duitsers Spanje en Portugal zouden binnenrukken; dan waren die landingsvaartuigen nodig om op de Azoren, Madeira en de Canarische eilanden troepen aan wal te zetten.

Zeker, de Engelse oorlogsproductie kwam in '41 op gang, maar het was in veel opzichten toch nog slechts een begin. Dat de Engelsen in '40 bij de evacuatie van het vasteland zware verliezen geleden hadden, wist men in bezet gebied; men realiseerde zich evenwel niet, hoeveel tijd het zou vergen, nieuwe divisies te formeren en deze zodanig te oefenen en uit te rusten dat zij tegen de Duitsers opgewassen zouden zijn. Churchills *War Cabinet* gaf zich hier alle moeite voor. De gehele bevolking, mannen en vrouwen, werd bij de oorlogsinspanning ingeschakeld – vrouwen alleen niet voorzover zij de zorg voor kleine kinderen hadden. Uiteindelijk zou zelfs bijna een derde (32%) van de *totale* bevolking, kinderen en ouden van dagen inbegrepen, hetzij in de strijdkrachten, hetzij in de oorlogsindustrie opgenomen zijn. Gemiddeld werd door vrouwen vijftig, door mannen drie-en-vijftig uur per week gewerkt, en miljoenen moesten daarnaast nog vele uren per week dienst doen bij de luchtbescherming of in de *Home Guard*. Inspanning genoeg! Maar modern oorlogsmaterieel vergt voor zijn ontwikkeling en serieproductie een aanzienlijke tijd – niet maanden, maar jaren. Op nieuwe machines, nodig voor de vervaardiging van nieuwe typen vliegtuigen en tanks, moest men als regel een vol jaar wachten, soms nog langer. Waren die machines afgeleverd, dan traden bij de productie menigmaal ernstige tegenslagen op. Van de drie typen zware bommenwerpers die in '37 bij de Britse vliegtuigindustrie besteld waren en waarvan de aflevering in '40 had moeten beginnen, kwam het eerste type dat bruikbaar was, de tweemotorige *Halifax*, pas in '41 in zekere aantallen beschikbaar. Hinderlijk was mede dat ten aanzien van veel nieuwe wapenen, nauwelijks nadat ze afgeleverd waren, door de strijdkrachten wijzigingen geëist werden.¹ Vooral de Britse tanks gaven aanleiding tot klachten: ze waren mechanisch minder betrouwbaar dan de Duitse, minder wendbaar en, vooral, met een veel te licht kanon uitgerust.

Hoe gering het offensieve vermogen van de Engelsen was, bleek in '41 op twee oorlogsterreinen: in het gebied van de Middellandse Zee en bij de bombardementen op Duitsland.

Wat het eerste betreft, willen wij er aan herinneren dat de Engelsen in april en mei, tot diepe teleurstelling van de bevolking in bezet Nederland, Griekenland en Kreta hadden moeten ontruimen en dat zij in Noord-Afrika

¹ Zo kwamen er tussen '40 en '44 van één vliegtuigmotor, de *Merlin*, een-en-veertig verschillende types, van de *Spitfire*-jager twintig, van de *Churchill*-tank elf.